



TYPOGRAPHVS LECTORI.

MIRABERIS fortasse Lector humanissime, qui fiat, quod hic Index materiarum & Rerum de Præsumptionibus D. Menochij breuior sit, quam priorum editionum, sed intellecto consilio nostro, non dubitamus, te operam nostram boni consulturum. Nam, cum Index potissimum in hunc usum fiat, ut præcipua librorum Capita, & Quæstiones, atque Summaria, & res singulares Lectori ostendat, cui forte ocium non est singula perlustrandi: atbitratus sum, me operæ pretium facturum, si darem operam ut pro magno & nimium luxuriante Indice, haberes mediocrem, & necessaria tamen omnia continentem. Quod (ne quid te lateat) sic effecimus, in singulis literarum characteribus eadem initia, quæ antea fuerunt, reliquimus: ut non minus in hac editione, quam in prioribus inuenire liceat. Verum, quia priores editiones, omnia in vniuersum Summaria, singulis Præsumptionibus per omnes libros præfixa, complectebantur, quo fiebat, ut pari prolixitate, eadem Capita ter haberes, & triplici sumptu, quæ semel habuisse, & simplici impensa, utique longe consultius erat: Idcirco docti cuiusdam viri opera adhibita, curauimus, ut superfluis deletis ea remanerent in hoc Indice, quæ & necessaria forent, & omnimodam remissionem in singulas Quæstiones, Capita, & Præsumptiones, in his libris tractatas complecteretur. Ita ut initio Quæstionis vel Summarij sumpto, perinde omnia ex integro reperire liceat, ac si triplicato labore, Index hic verbotenus eadem referret, quæ in frontispicio singularum Præsumptionum continentur. Quapropter non dubitamus, tibi hanc nostram operam & diligentiam omnino placituram esse: quæ fiducia facti, in alijs operibus pari fide nos versaturos pollicemur. Vale.



D. IACOBI MENOCHII IVRISCONSULTI PAPIENSIS

Regij, Ducalisque Senatoris, ac redituum extraordinariorum Regiæ Maiestatis Catholicæ, Præsidis Mediolanensis, Diuini atque humani iuris scientia peritissimi,

De Præsumptionibus, Coniecturis, signis, & indicijs.

LIBER PRIMVS.

SVMMARIVM.

- 1 Præsumptionum, coniecturarum, signorum, & indiciorum doctrinam è multis indicij partibus præcipuam esse.
- 2 Probatione lites, & controuersias carere non posse.
- 3 Probationem solam oratori necessariam existimauit Quintil. lib. 5. Inst. orator.
- 4 Probationes solas esse, quæ in causis definiendis primas obtinent.
- 5 Probationis species duæ: artificialis & inartificialis.
- 6 Probatio inartificialis quæ.
- 7 Probationes inartificiales, vel artis expertes, quare dicantur.
- 8 Probatio artificialis, quæ.
- 9 Probatio artificialis quomodo differat ab inartificiali.
- 10 Probationis artificialis munus esse oratoris non Iuriconsulti.

PRÆFATIO.



De Præsumptionibus, coniecturis, signis, & indicijs verba facturi, ea que quam diligentissime poterimus, pertractaturi, è re fore existimauimus, prius aliqua præfari, quæ cæteris viam, aliqui perobscuram, & difficilem aperire, & commonstrare possunt. Scimus enim è multis indicij partibus illam esse, doctissimorum sententia, præcipuam, & maxime necessariam, quæ in probationibus iurisque proprij confirmatione versatur. Nulla enim lis, nulla que disceptatio, nulla demum controuersia probatione carere potest; quamuis cæteris partibus possit. Quæ enim in iudicium vocantur, de quibus iudici cognoscendum ac iudicandum est, de illis aliter, ut volumus, statuere is non potest, quam si effectum sit, ut de ea re illi liqueat, id est, quam sibi probatum sit, ita esse, ut intendimus. Quocirca rectè antiquorum Rhetorum errorem reprehendit lib. 1. Rhetor. Aristoteles, quod probationes, quæ solæ ad artem ipsam, id est ad fidem faciendam, pertinent, prætermiserint; additamenta verò, hoc est paruam quandam particulam conscripserint. Et Fabius lib. 5. Inst. orat. cap. 1. existimauit solam probationem que Oratori necessariam esse, cum alia omnia non nunquam sine detrimento abesse possint. Sed & hoc aperitius apud M. Tullium lib. 2. de Oratore M. Antonius affirmavit, cum dixit: Nam hoc necesse est, ut is, qui causam nobis adiudicaturus sit, aut inclinatione voluntatis propendeat in nos, aut defensionis argumentis adducatur, aut animi promotione cogatur. Sed quoniam illa pars, in qua rerum ipsarum explicatio, ac descriptio posita est, videtur omnem huius generis quasi doctrinam continere, de ea primum loquemur. Atque ita incipit M. Tull. de probatione verba facere. Est ergo quod Aristotelis, Ciceronis ac Fabij sententia concludamus, solas ipsas probationes que eas esse, quæ in causis definiendis

dis primas obtinent; Porro que probationis duæ sunt species; inartificialis vna: Artificialis altera. Quod Aristoteles in primo Rhetor. & Cic. in Topicis. & Fab. lib. 5. Inst. orat. cap. 1. & ex nostris Franciscus Duar. lib. 1. disput. anniuers. cap. 27. non ineleganter annotarunt. Probatio inartificialis illa que est, quæ ab aliquibus directa probatio, id est vera & propria appellatur. Nam in hac nominatim, sine oratoris, vel Iuriconsulti arte, reperitur, quod intendimus. Et Aristoteles ipse, huiusmodi probationes artis que expertes ob id vocat, quod nostra opera non oriuntur. Non enim vel ab Oratore, vel à Iuriconsulto excogitantur; sed extrinsecus assumuntur. Requirit tamen & Oratoris, & Iuriconsulti artificium, dum in iudicijs deducuntur, & tractantur. Quare Aristoteles in fine libri primi Rhetoricor. & cum eo Cicero in partitio. orator. in Topicis. & lib. 2. de Orat. ac Fabius lib. 5. Inst. orator. cap. 1. accuratè docent, quomodo in iudicijs de legibus, testimonijs, tabulis, quæstionibus, iureiurando, & reliquis probationibus inartificialibus agendum sit, quaque arte sint ea tractanda; quod nostri Iuriconsulti abundè non vno in loco præstiterunt. Artificialis verò probatio que illa est, quæ tota in arte consistit, & versatur, auctores sunt Aristot. lib. 1. Rhet. cap. 1. & Fabius lib. 5. Inst. orator. c. 8. Nam aliquibus positus, inde Oratoris, vel Iuriconsulti ars, & prudentia est videre, quæ inde, veluti quædam consequentia, trahuntur. Est enim vel instrumentis, vel testibus vnum cõtinetur: attamen inde ex eo aliud trahi potest ad actum vnum probandum. Vnde artificiosa hæc probatio ab ea inartificiali que distat, quod in hac ipsa inartificiali non est laborandum ad eam inueniendam, cum à causa, atque à reis deferatur; solum igitur Orator, vel Iuriconsultus eam artificiosè deducere & tractare habet. In illa verò artificiali non sufficit cogitare, quomodo tractari debeat, sed etiam opus est eam inuenire. Id quod lib. 2. de Oratore Cicero scriptum reliquit. Quod sanè munus que & officium Oratoris est præcipuum. Sic etenim Cicero in Topicis scriptum reliquit. Admonet hic locus, ut quæratur, quid ante rem, quid cum re, quid post rem euenit. Nihil hoc ad ius. Ad Ciceronem (inquiebat Gallus noster) si quis ad eum tale quid retulerat, ut de facto quæreretur. Hæc Cicero. Quod si Iuriconsultus de his responderet, Oratoris personam, non Iuriconsulti sustinebat; sicuti doctè animaduertit Duar. in lib. 1. disput. anniuers. cap. 41. Nisi etiam dicamus Iuriconsultos non consueuisse de his quæstionibus, quæ facti sunt, respondere; sed de earum qualitatibus. Ita quidem locum Ciceronis in Topicis exposuit ibidem Boetius, cum dixit: Præcipuum quidem Oratoris munus esse planum coniecturis facere, an aliquod factum sit, vel non sit, sed tamen facti quæstione proposita, quale nam hoc factum, quid ve eius ratione constituendum sit, Iuriconsultus respondere debet; his expositis. Paucis nunc enumerabimus explicabimusque inartificialis probationis species, mox accuratè tractabimus, ut instituti nostri ratio postulat, de ipsa artificiali.

Tomus Primus.

A Pro-